

Tijd voor een ander politiebeleid!

[februari 2017]

Welke toekomst heeft de Nationale Politie? Het antwoord op die vraag zal voor een groot deel bepaald worden door de afspraken in het regeerakkoord dat na de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart tot stand komt. Of in dat regeerakkoord überhaupt afspraken komen te staan over het politiebeleid en hoe concreet die afspraken dan zijn – dat hangt weer af van de partijen die op basis van de verkiezingsuitslag de kans krijgen een regeerakkoord te sluiten.

De afgelopen maanden heeft het NPB-bestuur met kopstukken van alle grote(re) politieke partijen gesproken over de problemen van het nieuwe landelijke korps. In persoonlijke ontmoetingen heeft bondsvoorzitter Jan Struijs deze Haagse beleidsmakers nogmaals onder de neus gewreven dat het functioneren van de Nationale Politie gehinderd wordt door vijf mankementen. Vijf zwakke plekken die allemaal het gevolg zijn van één politieke keuze: structureel minder belastinggeld aan de politiezorg willen uitgeven in plaats van meer. Een opvallende keuze als je weet dat maatschappelijke en internationale ontwikkelingen ervoor gezorgd hebben de hoeveelheid politiewerk sinds 2010 elk jaar is blijven toenemen – en tegelijkertijd op allerlei vlakken veeleisender is geworden.

Efficiencywinst

De NPB heeft sinds 2011 gewaarschuwd voor de negatieve gevolgen van het veel te zware politieke stempel (bezuinigen) op de plannen voor het nieuwe korps. Lees onze reacties op het Ontwerpplan en het Inrichtingsplan Nationale Politie er maar op na. Helaas moesten we destijds constateren dat minister Opstelten onze adviezen niet of nauwelijks serieus nam. Volgens hem was er een hoop efficiencywinst te behalen (= geld vrij te spelen) door de politie voortaan op landelijke schaal te organiseren. Daarbij zou het helpen als tegelijkertijd de rechtspositie van het personeel werd uitgekleeft en de werkgever nog meer mogelijkheden kreeg om medewerkers te laten opdraven wanneer het hem het beste uitkwam. Zowel in 2012 als in 2015 hebben de politiebonden die aanval op de rechtspositie weten af te slaan door gezamenlijke CAO-acties, in 2015 gedurende maar liefst negen maanden.

Regeerakkoord

De verkiezingen van 15 maart gaan leiden tot een nieuwe verdeling van de 150 zetels in de Tweede Kamer over de verschillende politieke partijen. De partij met de meeste zetels mag vervolgens het voortouw nemen om met een of meer andere partijen tot een regeerakkoord te komen, dat een solide basis moet hebben in de Tweede Kamer. Dat wil zeggen: het akkoord moet ondertekend kunnen worden door twee of meer partijen die samen minstens 76 zetels in

de Tweede Kamer hebben – oftewel de meerderheid van de stemmen. Die partijen worden dan vier jaar lang de regeringspartijen (coalitie); de overige partijen worden de oppositie.

Tijd voor een ander politiebeleid! De NPB heeft vijf concrete punten uitgewerkt die cruciaal zijn voor het revitaliseren van de Nationale Politie – onlangs door bondsvoorzitter Jan Struijs in de NRC nog getypeerd als ‘een bouwval’. Op de volgende pagina’s presenteren we deze Schijf van Vijf voor een gezond landelijk korps. Prima te gebruiken als checklist de komende maanden, door NPB-leden maar ook door politieke beleidsmakers. Wat de NPB betreft zou over elk van deze zaken een scherpe afspraak in het nieuwe regeerakkoord moeten komen.

NPB-Schijf van Vijf voor een gezond politiekorps

1. Verantwoord personeelsbeleid
2. Voldoende contact met de burgers
3. Voldoende training/opleiding
4. Optimale uitrusting/bewapening
5. Eersteklas ICT-voorzieningen

1. Verantwoord personeelsbeleid

A. Voldoende personeel

In 2010 nam het eerste kabinet Rutte (VVD/CDA, met gedoogsteun van de PVV) het politieke besluit om de operationele sterkte van de politie te bevriezen op het toenmalige aantal van 49.500 voltijdsbanen. Een opmerkelijke daad, vooral voor de aantredend VVD-minister van Veiligheid en Justitie, Ivo Opstelten. Die had tijdens de verkiezingscampagne nog vurig het VVD-standpunt verdedigd dat het voor een veiliger Nederland noodzakelijk was de politiesterkte met 3.000 voltijdsbanen te vergroten naar 52.500 voltijdsbanen.

Hij was nog niet beëdigd als minister of hij begon op basis van het regeerakkoord een ander standpunt te verkondigen. Gezien de door het kabinet nagestreefde bezuinigingen op de overheidsuitgaven moest de operationele sterkte eigenlijk met 3.000 fte’s verminderd worden, aldus Opstelten. Maar daar had hij binnen zijn eigen begroting een mouw aan weten te passen. Volgens hem zorgde zijn ministerschap daardoor dus toch voor ‘3.000 agenten extra’.

Volledigheidshalve: zelfs de feitelijke basis van dit besluit rammelde. De operationele sterkte was in 2010 helemaal geen 49.500 fte’s. Het ministerie kwam op dat aantal uit door de aspiranten als honderd procent inzetbaar mee te tellen. Het merendeel daarvan is echter hooguit voor 40 procent inzetbaar, wat duizenden fte’s scheelt. Eind 2010 waren er 5.550 aspiranten, van wie er 5.199 slechts voor 40 procent inzetbaar waren. Verschil: 3.119 fte’s. Deze reken je rijk-methode wordt nog altijd gehanteerd.

Volkomen willekeurig

Anno 2017 houdt de politiek nog altijd vast aan het besluit om slechts te belastinggeld uit te trekken voor een operationele politiesterkte van 49.500 voltijdsbanen. Daarbij wordt stevast

de schijn gewekt dat men op een of andere manier heeft berekend dat dit aantal GENOEG is om al het gewenste uitvoerende politiewerk goed te doen. In feite gaat het echter om de capaciteit die in 2010 BESCHIKBAAR was om dat werk te doen (met de inzetbaarheid van de aspiranten ruimschoots naar boven afgerond).

Kortom: het is een totaal willekeurige keuze voor een bepaald aantal fte's, die de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het politiewerk grotendeels bij de medewerkers legt. Zoals de Algemene Rekenkamer in 2011 concludeerde: nergens maakt de politiek duidelijk wat 'de relatie (is) tussen het aantal fte's en de prestaties van de politie, waarmee de minister uiteindelijk de veiligheid wil dienen'.

De politiek stelt jaarlijks een bepaald bedrag aan belastinggeld beschikbaar en daar moet de politie het maar mee zien te doen. Dat was al zo ten tijde van de regiopolitie. Als gevolg daarvan is in de loop der jaren een structurele onderbezetting ontstaan bij de basispolitiezorg, de noodhulp en de opsporing. Alle inspanningen van de NPB om serieuze politieke aandacht voor dit probleem te krijgen bleken tevergeefs – ook bij het maken van de plannen voor de Nationale Politie. Bij de lancering van dat korps in 2013 is de bestaande onderbezetting op operationeel gebied in feite doodleuk overgeheveld in een andere organisatievorm.

Het gevolg is dat de Nederlandse politie anno 2017 nog altijd over te weinig capaciteit beschikt om zijn werk structureel op het gewenste niveau te kunnen doen. Het blijft vaak improviseren en roeien met de riemen die je hebt. Een schrijnend probleem, niet in de laatste plaats bij de recherche. Gezien het overduidelijke belang van een effectieve opsporing voor het in toom houden van de criminaliteit (voorkomt ook weer werk in de noodhulp en de basispolitiezorg) is het tekort aan rechercheurs een manco dat zo snel mogelijk zou moeten worden weggewerkt.

Ondersteuning

En hoe zat het ook alweer met de hoeveelheid ondersteunende medewerkers? Het aantal collega's op dat gebied is gedaald van 12.388 in 2008 naar 8.515 in 2016 (een besparing op het politiebudget van 360 miljoen). De wal keert echter het schip: in de begroting van de Nationale Politie voor 2017 meldt de korpschef dat duidelijk is geworden dat er te veel ondersteunend personeel is wegbezuinigd. De komende jaren wordt de Niet Operationele Sterkte dus weer met 266 voltijdsbanen uitgebreid. De NOS komt daarmee op 8.781 fte's.

Slechts nieuws voor het korps, want de politiek is vooralsnog niet van plan voor die extra fte's ook extra budget beschikbaar te stellen. Die houdt zich op dit punt aan het Inrichtingsplan van de Nationale Politie, waarin wordt gesteld dat het korps in 2018 voldoende heeft aan een Niet Operationele Sterkte van 8.444 fte's. De kosten van meer fte's mag het korps zelf bijpassen.

Investeren in capaciteit

Al met al is het niet verbazingwekkend dat begin 2017 – met een nieuw regeerakkoord op komst – van allerlei kanten opnieuw aandacht wordt gevraagd voor de capaciteit van het politiekorps en de hoeveelheid belastinggeld die de overheid daarvoor beschikbaar stelt. Op 13 januari publiceerde Trouw de belangrijkste twee conclusies uit een vertrouwelijk rapport van 'de top van de politie en het Openbaar Ministerie'. Eén: er is meer misdaad te bestrijden dan gedacht omdat de aangiftebereidheid op veel gebieden laag is. Twee: de politie beschikt over veel te weinig capaciteit om al het werk aan te kunnen – inclusief de 1.500 cold cases waarover nieuwe informatie beschikbaar is.

Hoeveel extra capaciteit er minstens nodig is vermeldt het advies niet. Wel wordt gemeld dat Nederland met 3,17 fte's per duizend inwoners minder dienders heeft dan bijvoorbeeld Engeland en Wales (3,51 fte's) of België (4,40 fte's). Conclusie: om op gelijke voet te komen met Engeland en Wales zouden er in Nederland 5.780 volledige banen bij moeten komen. Op 12 januari meldde het Algemeen Dagblad dat tien regioburgemeesters samen met het Openbaar Ministerie een plan hebben opgesteld voor het nieuwe kabinet. Hubert Bruls, de regioburgemeester van Oost-Nederland, kondigde aan dat daarin wordt uitgegaan van een uitbreiding van de Nationale Politie met 4.500 extra agenten (kosten: 900 miljoen).

B. Functioneel leeftijdsontslag

Anno 2017 zijn de meeste oudere politiemedewerkers gedwongen tot ver na hun 60-ste door te werken. Belangrijke oorzaak is het politieke besluit om de mogelijkheden voor het opbouwen van een (extra) vroegpensioen de wereld uit te helpen. Een keuze die haaks staat op het eerdere (verstandige) beleid om versleten dienders vanaf een bepaalde leeftijd naar de kant te halen, om te voorkomen dat ze een risico worden voor de veiligheid van de burgers, hun collega's en zichzelf.

De NPB krijgt van steeds meer leden van rond de 60 de melding opgebrand te zijn en het politiewerk geen zes of zeven jaar meer volwaardig te kunnen doen. Ze zien verdere verhogingen van de AOW-leeftijd met angst en beven tegemoet. Deze collega's hebben in onze ogen recht op rust en zekerheid over hun pensioenvooruitzichten.

Politiemensen verdienen een door de maatschappij betaalde mogelijkheid om eerder te stoppen met werken dan op de AOW-gerechtigde leeftijd. De NPB zal zich er sterk voor blijven maken dat de politiek deze wegbezuinigde voorziening in ere herstelt.

2. Voldoende contact met de burgers

Bij het opzetten van de Nationale Politie leidden de belangrijkste spelers in hoge mate aan tunnelvisie: in feite was het enige uitgangspunt het streven naar kostenbesparing door schaalvergroting, zowel in de bedrijfsvoering (ondersteuning) als in het operationele werk (uitvoering politietaken). De NPB heeft deze tunnelvisie van begin af aan verontrustend gevonden. Wij zijn namelijk van oudsher overtuigd van het enorme belang van kleinschalig georganiseerd politiewerk oftewel de gebiedsgebonden politiezorg.

Deze aanpak geeft agenten de tijd en ruimte om de speciale informatiepositie opbouwen die cruciaal is om echt te waken over een gemeenschap. Dat wil zeggen: ze zijn er ook als er nog niets aan de hand is en kunnen preventief ingrijpen om te zorgen dat dat zo blijft. Worden ze toch geconfronteerd met conflicten en strafbaar gedrag, dan kunnen ze beter inspelen op de maatschappelijke en persoonlijke achtergronden. Als het meezit, kan daardoor het gebruik van meer ingrijpende machtsmiddelen worden vermeden.

Daarnaast is voor het handhaven van de openbare orde en veiligheid – bijvoorbeeld door het tijdig wegnemen van terreurdreiging – heel veel informatie noodzakelijk die vaak uitsluitend in de haarvaten van de samenleving te vinden is. Zonder gebiedsgebonden politiewerk komt die informatie niet aan de oppervlakte.

‘Blauw op straat’?

Anno 2017 is de vrees van de NPB bewaarheid geworden: ondanks de toegenomen terreurdreiging heeft de focus van de Nationale Politie op grootschaligheid en meetbare prestaties de gebiedsgebonden politiezorg danig uitgehold. Ondersteuning bieden in de noodhulp, bij de opsporing en tijdens grote incidenten – daar ligt de focus van het werk van de Nationale Politie. Voor veiligheid en leefbaarheid in bredere zin is geen of te weinig aandacht. Bureaus worden gesloten; aangiften moeten bij voorkeur digitaal worden gedaan; de hoeveelheid ‘blauw op straat’ lijkt tot een minimum teruggebracht.

Veelzeggend in dit opzicht de positie van de wijkagent. Die moet volgens het Inrichtingsplan 80 procent van zijn werktijd bezig zijn met het vervullen van zijn ‘sleutelrol’ in de wijk. Dat klinkt goed, maar anno 2017 blijken wijkagenten in veel eenheden nog altijd zeer regelmatig te worden opgetrommeld voor andere klussen (noodhulp, administratieve taken, horecadiensten). Ze fungeren als de stopverf bij onderbezetting en roosterproblemen en houden daardoor lang niet altijd 80 procent van hun tijd over voor wijkwerk.

Meer wijkagenten!

In de begroting van het ministerie van Veiligheid en Justitie voor 2017 wordt een ‘kwaliteitsslag in de wijken’ aangekondigd door een ‘grotere beschikbaarheid van wijkagenten’. Dat betekent niet dat er meer wijkagenten komen dan de 3.400 exemplaren die in de formatie van de Nationale Politie waren voorzien. Nee, het betekent dat het korps geacht wordt het aantal openstaande vacatures (204 voltijdsbanen) te halveren. Ook meldt de minister dat wijkagenten weer minstens 80 procent van hun werktijd aan wijkwerk gaan besteden. Hoe het korps dat gaat realiseren of controleren wordt er niet bij verteld.

3. Voldoende training/opleiding

De NPB wil dat de werkgever meer tijd en energie investeert in het goed getraind houden van zijn medewerkers in geweldgebruik en het optreden in hoog risico-situaties. Het officiële aantal verplichte trainingsuren is nu 32 per jaar en dat moet structureel omhoog.

In de politie-CAO 2015/2017 is de afspraak opgenomen het aantal trainingsuren van bewapende politiemensen in 2016 en 2017 te verhogen naar 42 uur per jaar. De NPB wil dat deze tijdelijke oplossing wordt opgevolgd door een structurele maatregel. In de rechtspositie van politieambtenaren moet blijvend een verplicht trainingsuren van 48 uur per jaar worden opgenomen – oftewel een halve dag (netto) per maand.

Niet even gauw tussendoor

Daarnaast moet het korps de verantwoordelijkheid op zich nemen voor de inhoud van de training. Door de onderbezetting en de werkdruk bij de politie komen veel politiemensen aan een gedegen training helemaal niet toe. Collega’s gaan naar het trainingscentrum en doen daar snel hun toets. Vervolgens gaan ze als een speer weer aan het werk, omdat de baas meldt dat er weer ergens iets gebeurd is. En dat is niet één keertje; dat is schering en inslag. Daar moet verandering in komen. Trainingsuren moet je in alle rust kunnen benutten voor het inslijpen van vaardigheden en technieken die je helpen je werk zo beheerst en veilig mogelijk te doen. Dat is in het belang van de diender, maar ook in het belang van zijn collega’s en de burgers.

Vakontwikkeling

Daarnaast zou de werkgever ervoor moeten zorgen dat binnen het korps op de werkvloer voldoende tijd en energie wordt gestopt in het ontwikkelen van het politievak. De politie werkt niet in een maatschappelijk vacuüm en moet zich voortdurend (her)oriënteren op de wereld waarbinnen hij opereert. Welke veranderingen doen zich daarin voor en hoe moet je daarmee omgaan? Bewust bezig zijn met sociale ontwikkelingen maakt deel uit van de professionaliteit van politiemensen en moet door het korps worden gefaciliteerd.

4. Optimale uitrusting/ bewapening

Anno 2017 is het budget voor de Nationale Politie zo krap afgesteld dat de korpsleiding alle zeilen moet bijzetten om uit de rode cijfers te blijven. Het gevolg is een kaalslag op de werkvloer, met name op het gebied van de beschikbare uitrusting en faciliteiten. Jarenlang hebben de collega's de schone schijn weten op te houden, maar zo langzamerhand begint de armoede op de werkvloer zich steeds duidelijker te manifesteren.

De vervanging van defecte handboeien duurt maanden. Er worden nog maar twee ondershirts per persoon verstrekt. Collega's geven elkaar het advies alvorens in een dienstwagen te stappen zelf even de gladheid van de banden te controleren. Het korps wil de kosten van op maat gemaakte gehoorbescherming voortaan ook laten vallen onder het individuele kledingbudget. Een kledingpakket voor rechercheurs kent de Nationale Politie (nog) niet. Gevolg: als ze worden ingezet voor een onderzoek in een modderige omgeving, gaan ze eerst even langs huis om laarzen op te pikken.

De collega's van de Regionale Service Centra en de meldkamers wachten nog altijd op de verstrekking van het vlotter ogende en beter zittende nieuwe werkpak dat andere collega's met veel burgercontacten al ruim twee jaar dragen. Zij werken nog altijd in hun inmiddels behoorlijk versleten oude politie-uniform, waarvoor geen reserve-onderdelen meer te krijgen zijn. De apparatuur waarmee ze werken is ook verouderd en wordt met touwtjes, boutjes en veel creativiteit door de afdeling Beheer aan elkaar geknoopt en werkende gehouden.

Op de lange baan

Begin juni 2016 maakte de werkgever bekend dat politieambtenaren worden uitgerust met een uitschuifbare wapenstok. Dat is fijn, want die is handiger in gebruik en heeft een grotere preventieve en repressieve uitwerking dan de huidige korte wapenstok. Helaas werd er meteen bij gezegd dat de verstrekking pas in 2018 zou starten, onder andere door 'de financiële uitdagingen waar het korps voor staat'. Diezelfde uitdagingen hebben ervoor gezorgd dat de invoering van het stroomstootwapen, de bodycam en de spijkermat voorlopig op de nog langere baan zijn geschoven.

De NPB vindt het onbegrijpelijk dat de politiek de kwaliteit van de uitrusting en bewapening van de politie ondergeschikt maakt aan prioriteiten binnen het begrotingsbeleid. Zodra er zaken uit de hand lopen en duidelijk wordt met wat voor minimale en vaak behoorlijk achterhaalde middelen de politie er het beste van moet zien te maken – zoals tijdens de recente jaarwisseling weer eens het geval was – staan de volksvertegenwoordigers en bewindslieden voorop om op hoge toon snelle maatregelen te eisen dan wel te beloven. In de

praktijk komt daar vervolgens geen bal van terecht en blijft het voor de politiemensen improviseren – met alle risico's van dien voor de eigen veiligheid en gezondheid.

5. Eersteklas ICT-voorzieningen

Op 13 december 2016 bracht de Algemene Rekenkamer aan de Tweede Kamer rapport uit over de vorderingen van de Nationale Politie op ICT-gebied. Het was de bedoeling dat het korps uiterlijk in 2017 zou komen tot een 'bruikbare, gebruiksvriendelijke, betrouwbare, veilige, flexibele, toekomstvast en betaalbare informatievoorziening voor de politie'. De minister van Veiligheid en Justitie heeft daarvoor een investeringsbudget van 402 miljoen beschikbaar gesteld, naast 374 miljoen voor de exploitatiekosten.

De Rekenkamer stelt vast dat de afgelopen vijf jaar prioriteit is gegeven aan het stabiliseren en verbeteren van de ICT-infrastructuur waarop onder andere de basisvoorzieningen BVH-Web en Summ-IT draaien. Daardoor is op ICT-gebied vooruitgang geboekt: de technische infrastructuur is verbeterd en toekomstbestendiger gemaakt en de prestaties en gebruiksvriendelijkheid van de basisvoorzieningen zijn enigszins verbeterd. Van duurzame en voor de politiemedewerker merkbare verbetering van de twee basisvoorzieningen is echter nog onvoldoende sprake; bovendien zijn de twee applicaties op basis van hun technische levensduur zo langzamerhand aan vervanging toe.

Achterstand vernieuwing

De focus op het stabiel maken van de basisinfrastructuur heeft echter geleid tot achterstand in de geplande vernieuwing van de ICT-systemen. De gestelde doelen voor 2017 zullen dan ook niet gehaald worden, deels doordat tussentijds een aantal activiteiten aan het project is toegevoegd, deels doordat een aantal activiteiten is uitgesteld. De Rekenkamer waarschuwt ervoor dat de aangekondigde vernieuwingen wel eens in het gedrang kunnen komen, mede door de oplopende kosten.

'Als de stap naar vernieuwing binnen het primaire politieproces niet snel wordt gezet, zal de balans tussen de ICT-ambities en de middelen die daarvoor beschikbaar zijn weer uit evenwicht raken.' De Rekenkamer benadrukt dat niet duidelijk is of er (extra) geld beschikbaar is of zal komen om bij tekorten alle eerder gestelde ICT-ambities waar te maken. Ook onderstreept het rapport de grote kans dat er extra tekorten zullen ontstaan als niet snel met vernieuwen wordt begonnen. 'De instandhouding van de oudere ICT-systemen zorgt namelijk voor meer beheerkosten.'

Focus op nuttige ICT

De Rekenkamer doet nogmaals de aanbeveling om de vernieuwing met meer prioriteit op te pakken. Ze wijst daarbij nadrukkelijk op een andere risicofactor: er is nog altijd niet duidelijk beschreven hoe de geformuleerde ICT-strategie en -ambities gaan bijdragen aan de strategische organisatiedoelen van de politie: betere politieprestaties, meer legitimiteit van en groter vertrouwen in de politie en functioneren als één korps. Deze ongerichtheid brengt het gevaar met zich mee dat bepaalde ICT-investeringen achteraf overbodig blijken te zijn geweest en andere juist weer onvoldoende.